

ред. М. М. Заброцького. 2-е вид. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2006. 206 с. С. 150–155.

2. Ларіонова Н. Сучасні підходи до навчання в НУШ. Навчально-методичний посібник. Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2024. 76 с.

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

5. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісносвітоглядний аспект. *Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. У 2-х частинах: Ч.1.* / наукова редакція, упорядкування: В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. Київ : Агроосвіта, 2018. 282 с. С. 121–128. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710777/1/Тези_Сидоренко%20Е-конференція.pdf

Лебедик Леся Вікторівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка;
Стрельников Віктор Юрійович,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

СТАН І СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У РОКИ ВІЙНИ

Позашкільна освіта є важливим елементом освітньої системи України, що сприяє всебічному розвитку дітей та молоді. В умовах війни ця галузь зазнала серйозних викликів, однак водночас демонструє значну адаптивність. У цій

роботі на основі наших попередніх досліджень [1–5; 7–9] розглянемо основні зміни, виклики та перспективи позашкільної освіти за три роки воєнних дій.

Негативний вплив війни на позашкільну освіту полягає у: 1) фізичних втратах та переміщенні закладів: руйнування будівель, вимушене припинення діяльності деяких установ у зонах бойових дій, евакуація закладів до безпечніших регіонів; 2) зменшенні контингенту вихованців: через внутрішнє переміщення сімей та виїзд за кордон багато дітей втратили доступ до позашкільної освіти; 3) психологічному впливу на дітей та педагогів: посилення стресу, зміна пріоритетів у виховній роботі, потреба в інтеграції програм психологічної підтримки.

Так, за даними державної служби якості освіти України, протягом трьох років мережа закладів позашкільної освіти скоротилася на 10% – від 3916 у 2021-му до 3501 станом на 1 січня 2023 року [6]. Ця тенденція зумовлюється такими чинниками: а) у процесі децентралізації відбувається ліквідація чи реорганізація (шляхом злиття або приєднання) закладів позашкільної освіти; б) сільські територіальні громади у більшості випадків не мають фінансових можливостей на створення чи утримання закладів позашкільної освіти; в) частина закладів позашкільної освіти не передані районними радами у комунальну власність громад [6].

Неузгодженість дій місцевих органів управління освітою, культурою та спортом, у підпорядкуванні яких перебувають закладів позашкільної освіти, щодо збереження мережі закладів і контингенту здобувачів позашкільної освіти призводить до порушення прав дітей на здобуття позашкільної освіти.

В умовах воєнного стану негативні кадрові зміни у складі педагогічних працівників/тренерів-викладачів відбулися в половині закладів позашкільної освіти, охоплених вивченням. Більшість опитаних керівників зазначили, що зменшення кадрового складу відбулося у зв'язку зі: звільненням (61%); мобілізацією (33%); відпусткою без збереження заробітної плати (21%); призупиненням трудового договору (11%); простоем (6%) [6].

Організація освітнього/навчально-тренувального процесу відбувається: очно – у 46% закладів; за змішаною формою – у 39% закладів; дистанційно – у 12% закладів; не здійснюється – у 3% закладів. Найбільша кількість закладів працюють дистанційно у Запорізькій (78%) та Харківській (59%) областях [6].

Відбувається адаптація закладів позашкільної освіти, запроваджуються інновації в освітньому процесі, зокрема: а) перехід на дистанційні та змішані форми навчання: активне використання онлайн-платформ для забезпечення безперервності освітнього процесу; б) упровадження психологічної підтримки: створення спеціалізованих програм для дітей, що пережили травматичні події; в) зміна змісту освітніх програм: посилення патріотичного виховання, інтеграція тем безпеки, виживання, першої медичної допомоги.

Слід також наголосити на державній підтримці закладів позашкільної освіти та міжнародних ініціативах: а) фінансова допомога та грантові програми: залучення міжнародних фондів, урядових ініціатив для підтримки позашкільних закладів; б) програми для інтеграції внутрішньо переміщених осіб: створення можливостей для дітей-переселенців продовжити заняття у нових громадах; в) підвищення ролі волонтерських ініціатив: активна участь громадських організацій у забезпеченні роботи позашкільних закладів.

Подальшими перспективами розвитку системи позашкільної освіти є: а) модернізація інфраструктури: відновлення зруйнованих закладів, оснащення новими технологіями; б) розширення доступу до дистанційної освіти: розробка гнучких програм навчання; в) посилення кадрової політики: підвищення мотивації педагогів, навчання нових підходів до роботи в умовах криз; г) зміцнення співпраці з міжнародними партнерами: впровадження кращих практик підтримки дітей у постконфліктних умовах.

Отже, незважаючи на значні виклики, позашкільна освіта в Україні продовжує розвиватися, адаптуючись до умов війни. Завдяки використанню інноваційних підходів, підтримці держави та міжнародних організацій, ця сфера зберігає свою значущість для дітей та молоді. Подальша модернізація, розвиток

дистанційних форматів навчання та психологічна підтримка є ключовими напрямками її вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В. Ефективні здоров'язберігаючі технології позашкільної освіти в умовах війни. *Збірник тез Міжнар. наук.-практ. симпозиуму «Освіта, наука та культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія»*, 23-24 серпня 2022 р. за заг. ред. З. П. Ленів. Львів, 2022. 391 с. С. 150–155.

2. Лебедик Л. В. Підготовка магістрів освітньо-професійної програми «Позашкільна освіта» до цілеспрямованого розвитку обдарованості і лідерства вихованців. *Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів* : матеріали V Всеукр. міжгал. наук.-практ. онлайн-конф. / Упоряд.: Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. 1322 с. С. 734–744.

3. Лебедик Л. В. Проектування форм організації навчання майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах війни. *Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку* : тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 листоп. 2023 р., м. Лубни). Полтава; Лубни; Миргород, 2023. 284 с. С. 46–50.

4. Лебедик Л. В. Соціальна адаптація та підтримка учасників бойових дій, ветеранів війни: можливості навчання в університеті за освітньою програмою «Позашкільна освіта». *Соціальна робота у глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку* : зб. матеріалів XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23–24 листоп. 2023 р.). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2024. С. 199–202.

5. Лебедик Леся, Стрельников Віктор. Підготовка магістрів освітньо-професійної програми «Позашкільна освіта» до надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу в умовах війни. *Імідж сучасного педагога*. 2024. № 2 (215). С. 112–117.

6. Мережа закладів позашкільної освіти скорочується – результати дослідження. URL : <https://sqe.gov.ua/merezha-zakladiv-pozashkilnoi-osviti/>

7. Стрельніков В. Ю. Ознаки неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагогів закладів позашкільної освіти в умовах війни. *Вдосконалення позашкільної освіти в умовах сучасних трансформацій* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Кропивницький, 19 берез. 2024 р.) / За заг. ред. Т. С. Плачинди. Кропивницький : ПП «Поліум», 2024. 290 с. С. 281–285.

8. Lebedyk L. V. Possibilities of application of the a person-centered approach in the training of teachers of out-of-school education institutions. *Scientific World Journal Issue*. No19. Part 4 May 2023. P. 42–51.

9. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. *Educational space: post-non-classical perspectives* / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhyrova. Varna: Varna university of management, 2023. 261 p. P. 128–157.

Лебедіна Марина Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 231 «Соціальна робота»,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ З ДІТЬМИ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Соціальний супровід сімей з дітьми у складних життєвих обставинах в умовах територіальної громади є актуальною темою, оскільки сучасні соціально-економічні умови, військовий конфлікт, міграційні процеси, пандемії та інші кризові явища значно впливають на добробут сімей. Вразливі категорії населення, зокрема сім'ї з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, потребують якісної підтримки з боку держави та органів місцевого самоврядування. Саме територіальна громада, як базова ланка суспільства,